

1945, 26. dubna. Košice. — *Původní zpráva ČTK o ustavení prozatimního ústředního výboru národně socialistické strany s redakčním komentářem „Pravdy“.*

25. apríla sosskupili sa v Košiciach príslušníci čs. strany národne socialistickej v dočasný ústredný výkonný výbor strany. Za predsedu bol prehlásený bývalý primátor hlavného mesta Prahy Dr. Peter Zenkl,¹ za úradujúceho predsedu bol zvolený minister Dr. Jaroslav Stránský a za členov výboru námestník predsedu vlády Jozef David, František Uhlíř, minister Dr. Hubert Ripka, Dr. Prokop Drtina, vyslanec Prokop Maxa. Členmi výkonného výboru sú: kpt. Adam, kpt. Bartoš, J. Fürth, Dr. F. M. Hnik, F. Horský, F. Klátil, prof. Vladimír Klecanda, Dr. Macháček, mjr. Smetánka, Ján Stránský, K. Štvár, Dr. Trnka a V. Žižka.

Pozn. red.: Ustavenie ústr. výboru nár. soc. strany v Košiciach neznamená, že táto strana bude vyvíjať politickú činnosť aj na Slovensku. Dokazuje to ostatne aj skutočnosť, že v jej novom výbore niet Slováka a konečne i to, že slovenský národ je politicky reprezentovaný KSS a DS a každý pokus o vytvorenie ďalšej strany na Slovensku by prezrádzal snahu podkopať jednotu slovenského národa.

Pravda, 27. 4. 1945, čís. 55. „Ustavenie nár. soc. vedenia“.

1945, 28. duben. Košice. — *Pracovní směrnice pro národní výbory, vypracované pověřenectvem SNR pro věci vnitřní.*¹

Všetkým Národným výborom a Okresným národným výborom!

Vychádzajúc zo snahy postaviť súhrnne a v poradí naliehavosti problémy, ktorých riešenie sa nemôže za žiadnych okolností obísť a v snahe priblížiť tieto otázky Národným výborom a Okresným národným výborom, vydáva Poverenictvo SNR pre veci vnútorné tieto

¹ Mnoho podstatných skutočností z doby obnovovania čs. národně socialistické strany zůstává dosud nejasných. Jednou z nich je i způsob, jak se stal předsedou této strany dr. Petr Zenkl. Bylo to veliké překvapení i pro poctivé, socialisticky myslící příslušníky této strany, kteří nemohli zapomenout, jak se na likvidačním sjezdu národně socialistické strany v lednu 1939 Zenklova skupina oportunisticky podřídila a přidala k fašistickému křídlu ve straně. Mezi rozhodující většinou národně socialistických straníků byl za jedině možného kandidáta na tuto funkci pokládán J. David, který byl znám jako poctivý socialista a byl populární nejen mezi národně socialistickými straníky, ale i v širších vrstvách lidu. Naproti tomu byl dr. Zenkl nejméně populární muž v národně socialistické straně již v předmnichovské republice. Český lid ještě v roce 1945 nezapomněl ani na to, že Zenkl byl členem Surového vlády v době Mnichova a členem Beranovy vlády za t. zv. druhé republiky. Tento právem nepříznivý dojem lidu nemohla podstatně smazat ani skutečnost, že Zenkl byl za II. světové války vězněn v nacistickém koncentračním táboře. Je konečně známo, že se tam nedostal za odbojovou práci, ale jako rukojmí. Přesto byl však dr. Zenkl zákulisními čachry reakčního křídla v národně socialistické straně (dr. Stránský a po osvobození i za vydatné pomoci Fr. Zemínové) již předem předurčen za předsedu obnovené národně socialistické strany. Nebyl to jistě dobrý začátek nového období této strany. Prohlášení milionáře dr. Zenkla za předsedu dávalo tušit, že národně socialistická strana bude stěží v budoucnosti pokračovat v socialistické linii, ke které se zavázala při jednání v Bloku tří socialistických stran, ale naopak, že již od počátku běře na sebe neblahé dědictví pomnichovské. Není také bez zajímavosti, že dr. Zenkl po svém osvobození z koncentračního tábora nespěchal hned domů, ale letěl nejdříve do Londýna. Neví se, s kým a o čem tam mluvil. Je však jisté, že se tam sešel i s dr. Feierabendem a že vlastně již od té doby začíná spolupráce národně socialistické strany s agrárníky, která později tak negativně ovlivnila vývoj této strany.

¹ Pracovní směrnice byly rozeslány okresním národním výborům jako tištěný leták pověřenectva SNR pro věci vnitřní pod číslem 2302-II/1945. Srv. např. OA Michalovce, f. ONV Michalovce, č. 85/1945 prez.

Originál směrnic psaný na stroji byl porovnán s textem tištěného letáku.

pracovné smernice.

1. Aby mohly byť splnené všetky požiadavky, ktoré sú na Vás kladené, musíte vo všetkých otázkach pokračovať iniciatívne a rozhodne. Národný výbor nesmie byť mŕtve teleso, ako ním boli doterajšie verejnosprávne ustanovizne.

Nečakajte, kým ústredné úrady vydajú pokyny pre ten alebo onen odbor pre jednotlivé otázky, s ktorými sa denne stretávate. Požiadanie ústredných úradov, ktorým podliehate, splňte však presne a rýchle. Nestavajte sa proti opatreniam ústredných úradov, keď sú Vám nejasné. Dožadujte sa vysvetlenia. Svoje dočasné opatrenia prispôbte nariadeniam SNR a ústredných úradov. Uvedomte si, že mnohé záležitosti treba riešiť jednotne v celoštátnom merítku. Iniciatívne návrhy a svoje skúsenosti oznamujte kompetentným miestam. Ak sa Vám podarilo tú ktorú otázku vyriešiť úspešne vo Vašom mieste, alebo okrese, Vaša skúsenosť posluží iným miestam len tak, keď ju oznámite ďalej a nám, ktorí máme možnosť ju uplatniť v merítku celoštátnom.

Tvorte precedenty, zakročte všade iniciatívne! Vo Vašej činnosti nech sa zračí duch veľkej národnej revolúcie, ktorú prežívame. Nepridrżajte sa suchej litery zákona. Uvádzajte v život všetky nariadenia a smernice SNR — uvádzajte v život program československej vlády, ktorý je rámcovým programom našej najbližšej práce. Chyby sa dajú napraviť — nikdy sa nedá napraviť otáľanie a ťažkopádnosť.

2. Veľká čiastka nášho územia bola oslobodená hrdinskou ČA a čs. armádným sborom. Vojna však zúri ďalej. Vojna nám ukladá veľké povinnosti. Predovšetkým morálnu povinnosť účasťniť sa na veľkom oslobodzovacom boji našich potláčaných národov čestným a dôstojným podielom. Stavíme novú armádu. Mobilizujeme naše najlepšie ročníky.

Prispejte všemožne k zdarnému uskutočneniu mobilizácie. Propagujte dostatočne potrebu zapojiť sa do zápasu, ktorý vedú všetky slobodné národy sveta proti fašistickým zotročovateľom. Napomáhajte brancom pri plnení ich odvodnej povinnosti. Vynaložte všetko, aby bola udržaná morálka nastúpujúcich tým, že sa postaráte o ich ubytovanie, stravovanie a transport. Buďte si vedomí svojej veľkej zodpovednosti pred celým národom, pre ktorý budujeme šťastnú budúcnosť v slobodnom demokratickom štáte.

3. Poskytnite všemožnú pomoc bojovým jednotkám ČA a čs. arm. sboru, ako aj ich tylovým inštitúciám. Postarajte sa o dočasné vhodné ubytovanie prechádzajúcich vojenských útvarov. Organizujte zásobovanie vojenských posádok dočasne alebo trvale umiestnených vo Vašich mestách a obciach. ONV — pomáhajte Národným výborom Vášho okresu pri zdolaní ťažkostí tohto zásobovania.

Organizujte účelne povinné dodávky potravných článkov z jednotlivých obcí. Dbajte o to, aby tým nebolo naštrbené riadne zásobovanie civilného obyvateľstva. Nepreťažujte jednu obec na úkor druhej. Pri spravodlivom rozdelení dodávacej povinnosti môžete rátať s ochotou a porozumením všetkých občanov.

Starajte sa o obetave o ranených červenoarmejcov a čs. vojakov. Poskytnite im možnosť riadneho dočasného ošetrovania. Pomôžte ochotne pri stavaní poľných nemocníc, propagujte potrebu akcie na získanie dobrovoľných darcov krvi. Zdôrazňujte potrebu tejto šľachetnej pomoci hrdinným bojovníkom za našu slobodu.

Prehĺbujte myšlienku priateľstva nášho národa s národmi SSSR. Nedovoľte, aby toto priateľstvo bolo hocakým spôsobom skalené.

Nedovoľte, aby sa narušil úprimný vzťah k príslušníkom ČA. Dnes zúri vojna, ktorá zanecháva stopy na každom. Majte na zreteli, čo prežil červenoarmejec v dlhoročnom boji s nemeckými zotročovateľmi. Pamätajte na krutosti a bezprávia, ktorých sa dopustili Nemci pri svojom postupe ruskou zemou. Neospravedlňujte poklesky jednotli-

vých vojakov. Našou snahou však musí byť práve porozumením a ochotou k útvárom ČA získať si ich pre seba. Nech odídu od nás s kladným presvedčením o našom obetavom priateľstve.

Toto morálne zadostučinenie je pre nás dôležité. Lebo ideme stavať nie vojnové, ale mierové, trvalé a neotrásiteľné priateľstvo so SSSR a jeho slobodnými národmi. V tomto smere nech sa uberá verejná mienka našich miest a obcí a vy buďte hybnou silou, usmerňovateľom tejto verejnej mienky.

4. Bezodkladne vynaložte všetko úsilie na záchranu národného majetku.

Zaistite a dajte pod národnú správu majetky všetkého druhu, pokiaľ sú vo vlastníctve, dŕžbe alebo správe: občanov nepriateľských štátov, najmä Nemecka a Maďarska, nemeckých a maďarských občanov ČSR, ktorí aktívne napomáhali rozbitie a okupáciu Československa — ostatných občanov Československej republiky, ktorí zradili národ, podporovali nemeckých a maďarských okupantov — účastinných spoločností, v ktorých správe boli osoby uvedených kategórií.

V podnikoch daných pod národnú správu dosadzte schopné a iniciatívne technické a obchodné vedenie. Dávajte v tomto smere návrhy ústredným úradom. Majte v prvom rade na zreteli politickú, štátnoobčiansku a mravnú zachovalosť dosadených alebo navrhovaných správcov.

Vytvorte si absolútnu kontrolu nad hospodárením v týchto nacionalizovaných podnikoch, aby bola daná garancia, že národný majetok neutrpí škodu, ale naopak bude zveľadený. Vo všetkých týchto otázkach postupujte v dohode so závodným výborom príslušného podniku.

5. Vojnou boli poškodené a zničené hlavne komunikačné spoje všetkého druhu (cesty, železničné trate, mosty cestné i železničné) ako aj mnohé dôležité verejné budovy.

Postarajte sa o úspešné prevedenie rekonštrukčných prác. Rýchla oprava ciest a železníc je dôležitá predovšetkým pre potreby frontu.

Prispieť k urýchleniu vojnových udalostí znamená súčasne dospieť urýchlene ku konsolidácii hospodárskeho života. Keď budú premávať vlaky, keď bude možné po cestách presunovať väčšie náklady, bude lepšia aj naša zásobovacia situácia.

Postarajte sa preto o nasadenie potrebných pracovných síl a dopravných prostriedkov, nutných pre dovoz stavebných hmôt.

Zriadte si u NV a ONV potrebný referát, ktorý bude organizovať pracovné nasadenie. Zhotovte si zoznamy práceschopných osôb a vozidiel. Prevádzajte zadelenie do práce na jednotlivé pracovné miesta. Buďte spravodliví pri ukladaní pracovnej povinnosti tak, aby každý rovnakou mierou prispel k znovuvýstavbe zničených a vojnou poškodených objektov. Menovite nepripusťte, aby zas len najnižšie sociálne vrstvy nášho občianstva boli zaradené do práce.

Výsledky rekonštrukčných prác prinesú osôh všetkým složkám občianstva. Nech každý má podiel na práci, kto si nárokuje podiel na zisku.

6. Mnohoročné údobie fašistického režimu na Slovensku zanechalo silné stopy v našom verejnom živote. Mnohí Maďari a Nemci zneužívajúc svojho postavenia v bývalej ČSR prispeli ľvím podielom k rozbitiu republiky a pomáhali okupantom. Mnohí Slováci zmámení fatamorgánou tisovsko-machovského samostatného štátu, prešli do nepriateľského tábora.

Väčšina týchto ľudí odišla z našich miest a dedín hľadajúc ochranu u nepriateľa. Všetci však ujst' nestihli, alebo v 12. hodine sa spamätali a chcú dnes všemožným spôsobom získať si pôdu v našom novom aparáte štátnom a vôbec vo verejnom živote. Buďte opatrní!

Staňte sa vykonávateľmi vôle ľudu, ktorý volá po očistení verejného života. Očistite najprv vlastné rady od zradcovských a kolaborantských živlov. Dotazníková akcia Povereníctva SNR pre veci vnútorné formulovaná v osobných listoch členov NV a ONV musí byť v najkratšom čase a svedomite prevedená.

ONV vydajte osobné listy všetkým členom všetkých NV vo Vašom okrese. Sústreďte ich po vyplnení u seba, preverte si údaje v dotazníkoch obsažené a v najkratšom čase predložte takto spracovaný materiál Povereníctvu SNR pre veci vnútorné. Žiadame svedomitú spoluprácu v tejto akcii a ONV činíme za urýchlené prevedenie zodpovednými.

Rovnako pokračujte v radoch úradníctva administratívneho aparátu. Preverte každého jednotlivého úradníka prv, než sa rozhodnete prevziať ho do služieb. Aj za toto ste plne zodpovední a vyvarujte sa hocakej povrchnosti a ľahostajnosti. Nespoľahlivé živly vylúčte čo najrozhodnejšie. Sú našimi škodcami, podrývajú autoritu Národných výborov a Slovenskej národnej rady.

Buďte rázni a neochvejní, požadujte úplnú čistotu v štátnom a verejnosprávnom aparáte. Len keď budete vedieť urobiť si čisté ovzdušie v najbližšom prostredí, keď bude ľud vidieť, že jednáte rozhodne a v smysle jeho požiadavkov — len vtedy uhájite svoju autoritu a autoritu Slovenskej národnej rady, ako svrchovanej predstaviteľky moci slobodného ľudu.

Očistite celý verejný život od škodcov národa.

Založte si soznam všetkých osôb, ktoré sa previnily proti ČSR, jej suverenite a jej ideám. Nedovoľte, aby zradcovské živly prenikaly do našich radov.

Zriadte pracovné útvary a tábory. Vyhľadajte hneď vhodné miesta a budovy pre zriadenie pracovných táborov a hláste povereníctvu.

Nebuďte k nikomu zhovievaví. Biľagujte chyby a prehmaty kdekoľvek ich vidíte a trvajte na náprave.

Zriadte si, kde to potreba vyžaduje, oddiely Národnej milície. Dbajte o to, aby do tejto milície dostali sa ľudia čestní, aby nezneužili svojho postavenia. Obmedzte počet členov na najnúťnejší počet. Po ustavení staníc Národnej bezpečnosti, akonáhle tieto vo výkone svojej služby sú sebestačné, miličnú službu odvolajte.

Milícia má strážiť národný majetok, bdieť nad bezpečnosťou obce. Prevádzajte cestné kontroly a znemožnite tým pohyb nepriateľských agentov. Postavte na čelo milície človeka schopného a skúseného. Milícia nech je vedená v duchu vojenskej disciplíny. Nesmie byť príťažou NV, ale užitočnou složkou bezpečnosti, ktorá bude dočasne dopĺňať a napomáhať orgány NB pri výkone ich služby.

7. Učinite všetko v záujme znovuvýstavby rozrušeného a zničeného hospodárskeho života. Vynaložte všetko úsilie, aby bola obnovená výroba vo Vašich podnikoch. Zistite predovšetkým dôležitosť jednotlivých podnikov vzhľadom na výrobu dôležitú pre účely vojenské.

Mobilizujte všetky zásoby surovín a strojového zariadenia. Zriadte si hospodársky a priemyselný referát u NV a ONV. Prevedte súpis všetkého druhu surovín a účelnú distribúciu týchto na jednotlivé podniky. Podporujte iniciatívu jednotlivých podnikateľov. Buďte im nápomocní pri prevádzaní opravných prác v rozrušených továrňach, podnikoch, atď. Podporujte ich pri získavaní úverov, potrebných pre započatie výroby. Podporujte všemožne poctivé snahy jednotlivcov o záchranu a zveľadenie národného majetku.

Menovite dbajte o to, aby bol ozdravený drevársky priemysel, ktorý je jadrom priemyselného podnikania na Slovensku. Majte iniciatívu pri účelnom regulovaní lesného hospodárstva v obecných lesoch. Pomôžte pri zahájení výroby na pílach. Keď nie je možné pracovať na pílach, zadajte drevo podnikom, ktoré by garantovali za vymanipulovanie guľatiny. Uvoľnite povozy na svážanie vykácaneho dreva. Keď nebude drevo, vykácané v minulej sezóne, svezené do skladov, utrpí sa nesmierna škoda. Zaisťte aspoň najnutnejšie množstvo palivového dreva a prevedte spravodlivú distribúciu konzumentom. Postupujte účelne v dohode s odborníkmi.

V smysle príslušného nariadenia Slovenskej národnej rady prikročte bezodkladne k pre-

vedení pozemkové reformy. Touto bude uskutočnený spravodlivý požiadavok ľudu, aby pôda dostala sa do rúk toho, kto na nej pracuje. Podporujte a kontrolujte prácu roľníckych komisií. Majte na zreteli v prvom rade ten národohospodársky záujem, aby bola všetka pôda nech je v akejkoľvek držbe riadne obrobená. Predlžovaním otázky dočasného vlastníctva pôdy nesmie byť zanedbaný prvoradý požiadavok maximálneho prevedenia osevu a sadby.

Všetka poľnohospodárska pôda (role, vinohrady, záhrady a pod.) musia byť riadne obhospodárené a obrobené prinajmenej v tom rozsahu, ako boli v roku 1944.

Majitelia pozemkov alebo ich nájomníci sú za obrobenie pôdy zodpovední. Ak majiteľ alebo nájomca pôdy nie je prítomný, povinný je Národný výbor, alebo utvorená komisia postarať sa o riadne obrobenie na účet majiteľa, alebo nájomcu. Ak majiteľ alebo nájomca nie je v stave z rôznych príčin pôdu obrobiť, Národný výbor je povinný postarať sa o pomoc k obrobeniu pôdy. Pôda, ktorá nebude riadne a včas obrobená z viny majiteľa, prepadá v prospech štátu, bude konfiškovaná a pridelená iným roľníkom. Ak sa tak stane z viny nájomcu, nájomnú zmluvu prehlási NV za neplatnú a určí iného nájomcu.

8. Vynaložte všetko úsilie na zaistenie zásobovania obyvateľstva. Riadte sa pokynmi a nariadeniami ústredných úradov, ale aj z vlastnej iniciatívy podniknite všetko, čo je vo Vašich silách. Preveďte súpis zásob v jednotlivých domácnostiach. Kontrolujte, či údaje Vám zhlásené, sú skutočné. Príkladne trestajte tých, ktorí ukrývaním zásob hatia organizované vedenie verejného zásobovania. Trvajte na tom, aby mlyny zahájily prácu. Kontrolujte cenovú hladinu. Trestajte predražovateľov trestami peňažnými i trestom na slobode, nariadte predražovaný tovar zhabať.

Stojíte pod kontrolou ľudu!

9. Postupujte vo všetkých otázkach tak, ako to vyžaduje záujem ľudu. Neizolujte sa od ľudu. Umožnite ľudu, aby mohol nahliadnuť do Vašej práce. Choďte medzi ľud! Musíte poznať všetky nedostatky, chyby a ťažkosti. Ťažkostí sa neľakajte — je Vaším zodpovedným úkolom odstrániť ich. Členstvo v NV Vás zaväzuje pracovať v tomto ťažkom vojnovom čase bez odychu!

Sprístupnite plenárne zasadnutia NV verejnosti. Usilujte sa o kontakt s ľuďmi nielen na verejných shromaždeniach a na slávnostných zasadaniach, ale v každom okamihu svojej práce. Buďte skutočnými reprezentantmi vôle ľudu. Ľud má právo vidieť ako rozhodujete a má právo tých členov NV, ktorí nekonajú dľa jeho vôle odvolať — vymôcť ich sosadenie kedykoľvek.

Upevnite svoju autoritu a autoritu SNR dôstojným a zodpovedným konaním všetkých povinností, ktoré z Vášho postavenia vyplývajú.

Povereníctvo SNR pre veci vnútorné

ŠSÚA Bratislava, PV II. odbor, čj. 3111/1945. Orig.

[230]

1945, 29. duben. Praha. — Pokyny ilegální komunistické organizace „Žižka 2“ všem místním organizacím a bojovým skupinám Komunistické strany Československa v Praze o nutnosti vytvořit nové ústřední vedení strany.¹

¹ „Žižka 2“ byla jednou z ilegálních pražských organizací KSČ, které se zvláště od začátku roku 1945 rychle rozrůstaly. Největší z nich byly v této době organizace Aktiv, která vydávala dokonce dva časopisy „Aktiv“ a „Do boje“, a organizace Plamen svobody, která vydávala stejnojmenný časopis a měla spojení na partyzány na Benešovsku.